

แนวคิดอภิปรัชญาของ วิลเลียม เจมส์ : ข้อวิพากษ์ทางปรัชญา

พิพัฒน์ สุยะ* เทพทวี โชควสิน และธีรรัตน์ แสงแก้ว

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*Corresponding author: pipat.suy@ku.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดหมายที่จะสำรวจและประเมินแนวคิดอภิปรัชญาของ วิลเลียม เจมส์ ผ่านการวิพากษ์ทางปรัชญา ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยระดับพื้นฐานอันเป็นการวิจัยเอกสาร โดยจะสำรวจงานเขียนทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวคิดอภิปรัชญา ในทัศนะของ วิลเลียม เจมส์ เป็นหลัก และนำการวิพากษ์ทางปรัชญามาโต้แย้งแนวคิดดังกล่าว เพื่อประเมินว่าแนวคิดอภิปรัชญาของ วิลเลียม เจมส์ สามารถใช้เป็นการอ้างเหตุผลสนับสนุนความเชื่อได้หรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดอภิปรัชญาของ วิลเลียม เจมส์ นั้น มีข้อบกพร่อง จึงไม่สามารถใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการอ้างเหตุผลสนับสนุนความเชื่อได้ และจากข้อค้นพบนี้สามารถช่วยให้เราพิจารณาคำตอบที่เป็นปมปัญหาในจริยศาสตร์ของความเชื่อในขั้นต่อไปได้

คำสำคัญ : 1. แนวคิดอภิปรัชญา 2. การอ้างเหตุผลสนับสนุนความเชื่อ 3. วิลเลียม เจมส์

William James 's non-evidentialism: A philosophical critique

Pipat Sua^{*}, Theptawee Chokvasin and Teerat Saengkaew

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand

^{}Corresponding author: pipat.suy@ku.th*

Abstract

This article aims to examine William James's non-evidentialism through philosophical critique. This qualitative research employs documentary analysis to investigate philosophical writings related to non-evidentialism with in William James's ideas. By using philosophical critique, the article analyzes and challenges James's ideas to assess their viability in justifying beliefs. The findings reveal that William James's concept of non-evidentialism has several flaws, indicating that it cannot serve as a reliable criterion for justifying beliefs. These findings assist in addressing problematic issues in the ethics of belief at a deeper level.

Keywords: 1. Non-evidentialism 2. Justification of belief 3. William James

บทนำ

ในทางญาณวิทยา ประเด็นเรื่องจริยศาสตร์ของความเชื่อ (ethics of belief) ได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นความพยายามที่จะรวมเนื้อหาทั้งญาณวิทยาและจริยศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน ในการพยายามหาเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของการก่อรูปของความเชื่อ (formation of belief) ของเราแต่ละคน ซึ่งปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อเราเอ่ยถึงประเด็นดังกล่าว นั่นก็คือ การหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อ (justification of belief) ซึ่งเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญอย่างยิ่งในญาณวิทยา กล่าวคือ เวลาเราจะเลือกเชื่อความเชื่อใด ความเชื่อหนึ่งนั้น เรามีเกณฑ์หรือเหตุผลใดในการก่อรูปความเชื่อดังกล่าวนั้น ตัวอย่างเช่น นักปรัชญาบางคนเห็นว่าเราควรเชื่อเฉพาะความเชื่อที่มีหลักฐานเป็นสิ่งที่สนับสนุนความเชื่อของเรา เราเรียกแนวคิดนี้ว่า หลักฐานนิยม (evidentialism) ส่วนแนวคิดตรงกันข้ามก็คือ แนวคิด *อหลักฐานนิยม* (non-evidentialism) ซึ่งก็เป็นข้อเสนอในทางญาณวิทยาที่เกี่ยวกับปัญหาการให้เหตุผลหรือหาความชอบธรรมว่าข้อความหรือประพจน์ใดที่ถือว่าเป็นความรู้หรือความเชื่อ (epistemic justification) โดยแนวคิดนี้เห็นว่าความเชื่อของคนเรานั้นไม่จำเป็นต้องวางอยู่บนหลักฐานเสมอไปอย่างที่เราพวกหลักฐานนิยม (evidentialism) เสนอเอาไว้ หรือความเชื่อ นั้นอาจจะต้องการหลักฐาน แต่ระดับของหลักฐานนั้นอาจจะไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับความหนักแน่นของความเชื่อ หรือความเชื่ออาจจะต้องการหลักฐานแต่ความเชื่อหนึ่งไม่จำเป็นต้องวางอยู่บนหลักฐานเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการมีแนวคิดแบบ *อหลักฐานนิยม* นั้นจะเกี่ยวข้องกับขอบเขตของความเชื่อ (domain of beliefs) ที่เราเรียกร่องในฐานะที่เป็นเงื่อนไขจำเป็น *อหลักฐานนิยม* นั้นสามารถแบ่งอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 3 ประเภท ประเภทแรก เรียกว่า “*อหลักฐานนิยมแบบปฏิบัตินิยม*” (practical non-evidentialism) ประเภทที่สอง เรียกว่า “*อหลักฐานนิยมแบบอนุรักษนิยม*” (conservative non-evidentialism) และประเภทสุดท้าย เรียกว่า “*อหลักฐานนิยมแบบศรัทธานิยม*” (fideistic non-evidentialism) (Chignell, 2018)

อหลักฐานนิยม ประเภทแรก คือ *อหลักฐานนิยมแบบปฏิบัตินิยม* มีนักปรัชญาคนสำคัญที่เสนอความคิดในลักษณะนี้ก็คือ วิลเลียม เจมส์ (William James) นักปรัชญาปฏิบัตินิยม ซึ่งไม่เห็นด้วยกับความคิดหลักฐานนิยมของ คลิฟเฟิร์ด (William K. Clifford) โดยหลักการพื้นฐานนั้น เจมส์เสนอว่า คนเรามีสิทธิที่จะเชื่อ (right to believe) แม้ว่า

บางครั้งเราจะขาดหลักฐานที่เพียงพอและเรารู้ดีว่าเราไม่มีหลักฐานก็ตาม และเจมส์ยังเสนอมากไปกว่านั้นคือ ในบางกรณี โดยเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาและศีลธรรมนั้น ไม่เพียงแต่ยอมรับเท่านั้น เรายังต้องยกย่องด้วยซ้ำหากเราจะเชื่อโดยที่มีหลักฐานไม่เพียงพอ ถ้าหากความเชื่อหนึ่งของเราสามารถใช้ได้หรือส่งผลในทางปฏิบัติ

ประเภทที่สอง *อหลักฐานนิยมแบบอนุรักษนิยม* หรือบางครั้งเรียกแนวคิดนี้ว่า สิทธิฐานนิยม (dogmatism) คือ พวกที่เชื่อโดยไม่มีข้อพิสูจน์ โดยส่วนใหญ่แล้วความคิดอนุรักษนิยมในทางความเชื่อนี้ นักปรัชญาบางคนใช้เป็นเครื่องมือโต้แย้งพวกวิมตินิยม (skepticism) *อหลักฐานนิยม* ประเภทนี้เชื่อว่า ในเบื้องต้นเรามีเหตุอันควรหรือมีความชอบธรรมที่จะเลือกเชื่อความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งอยู่แล้ว ก่อนที่เราจะมีความเชื่อหนึ่งจริง ๆ หรือเราดูเหมือนจะเห็นว่าการเชื่อหนึ่งจะเป็นจริงอยู่แล้ว เราถึงเลือกจะเชื่อความเชื่อหนึ่ง

ประเภทสุดท้าย คือ *อหลักฐานนิยมแบบศรัทธานิยม* แนวคิดนี้เน้นลงไปที่ความเชื่อทางศาสนา โดยเห็นว่าเราไม่ควรประเมินความเชื่อทางศาสนาจากเหตุผลหรือหลักฐานแบบพวกหลักฐานนิยมเสนอไว้ เพราะศาสนานั้นควรวางอยู่บนฐานของศรัทธา นักปรัชญาที่มีความคิดในทำนองนี้ก็คือ แบลส ปาสกาล (Blaise Pascal) และซอเรน คีร์เคเกอการ์ด (Soren Kierkegaard)

จากแนวคิด *อหลักฐานนิยม* ทั้งสามประเภท หากเราพิจารณาเฉพาะการอ้างเหตุผลสนับสนุนความเชื่อแล้ว ทั้งสามประเภทนั้นจะไม่มี ความแตกต่างกัน กล่าวคือ ประเภทแรก *อหลักฐานนิยมแบบปฏิบัตินิยม* ซึ่งให้ความสำคัญกับเจตจำนง สิทธิที่จะเชื่อ ส่วนประเภทที่สอง *อหลักฐานนิยมแบบอนุรักษนิยม* นั้น ให้ความสำคัญกับความเชื่อที่อยากเชื่อ ความเชื่อโดยที่ไม่ต้องสงสัย และสุดท้าย *อหลักฐานนิยมแบบศรัทธานิยม* เน้นไปที่ศรัทธา ความเชื่อทางศาสนา ฉะนั้น เราจะเห็นว่า สถานะทางญาณวิทยาของแนวคิด *อหลักฐานนิยม* ทั้งสามแบบแทบจะไม่แตกต่างกัน เพราะให้ความสำคัญกับเจตจำนง (will) ของเราเช่นเดียวกัน และแนวคิด *อหลักฐานนิยม* แบบแรก คือ *อหลักฐานนิยมแบบปฏิบัตินิยม* ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องเจตจำนงไว้ได้อย่างละเอียดและดีที่สุด ในบทความนี้จึงขอยกเฉพาะแนวคิด *อหลักฐานนิยมแบบปฏิบัตินิยม* โดยเฉพาะทัศนะของ วิลเลียม เจมส์ มาพิจารณา หากเราประเมินแนวคิดนี้มีผลอย่างไร ย่อมสัมพันธ์กับแนวคิดที่เหลืออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีจุดหมายที่จะสำรวจและวิเคราะห์แนวคิดอภิปรัชญาของ วิลเลียม เจมส์ ซึ่งเสนอเกณฑ์ในการอ้างเหตุผลสนับสนุนการมีความเชื่อ (Justification of belief) นอกจากนี้ยังประเมินแนวคิดอภิปรัชญาที่ตั้งกล่าวจากข้อโต้แย้งต่าง ๆ ว่าแนวคิดอภิปรัชญาของ วิลเลียม เจมส์ เป็นทัศนะที่สามารถยอมรับได้หรือไม่

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

วิลเลียม เจมส์ (James, 1897) ในบทความที่ชื่อว่า "The Will to Believe" อันเป็นบทความสำคัญของเจมส์ ที่ได้แสดงถึงความคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์ของความเชื่อ โดยเขาได้เสนอแนวคิดเรื่องเจตจำนงที่จะเชื่อ อันเป็นทัศนะที่มีลักษณะแบบอภิปรัชญาแบบหนึ่ง ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้บทความดังกล่าวเป็นหลักในการอ้างถึงความคิดของเจมส์

สกอตต์ เอฟ. อายคิน (Aikin, 2013) ในบทความที่ชื่อว่า "A Dilemma for James's Justification of Faith" เขาเห็นว่าทัศนะของเจมส์นั้นเป็นทางสองแพร่ง ด้านหนึ่งในการนำเสนอความเชื่อโดยไม่ต้องอาศัยหลักฐานเพื่อที่จะปกป้องศรัทธาทางศาสนา ด้วยสิ่งที่เรียกว่าสิทธิที่จะเชื่อ แต่ด้วยข้อวิจารณ์ที่มีต่อความคิดดังกล่าว ก็จะมีปัญหาว่าความคิดของเจมส์ มีความคลุมเครือ แต่อีกด้านหนึ่ง อายคินเห็นว่าข้อเสนอของเจมส์ก็น่าสนใจและก็น่าชื่นชมด้วยเช่นกันในความกล้าหาญที่จะนำเสนอความคิดหรือความเป็นไปได้สำหรับศรัทธาในศาสนา และในหนังสือ *Evidentialism and the Will to Believe* (Aikin, 2014) อายคินก็ได้พาเราไปสำรวจข้อถกเถียงระหว่างหลักฐานนิยมกับอภิปรัชญาและก็พยายามหาทางออกแบบปฏิบัตินิยม ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ก็พยายามจะชี้ให้เห็นว่าแนวคิดอภิปรัชญาของเจมส์มีปัญหาอย่างไรบ้าง

ในหนังสือ *The Theory of Knowledge: Classical and Contemporary Readings* ของ Louis P. Pojman (1999) ได้รวบรวมประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการของจริยศาสตร์ความเชื่อ และได้อธิบายถึงแนวคิดอภิปรัชญาในทัศนะของ วิลเลียม เจมส์ (William James) เกี่ยวกับประเด็นเจตจำนงที่จะเชื่อ (will to believe) และพอลแมน (Pojman) ได้โต้แย้งแนวคิดของเจมส์ไว้อย่างน่าสนใจ ในบทความนี้ก็จะนำข้อวิพากษ์ของพอลแมนมาใช้หักล้างแนวคิดของเจมส์ด้วยเช่นกัน

โจนาธาน อี. แอดเลอร์ (Adler, 2006) ในหนังสือ *Belief's Own Ethics* นั้นสนใจคำถามพื้นฐานที่ว่า เราควรเชื่ออะไร

ซึ่งเขาจะสำรวจแนวคิดทั้งแนวคิดแบบหลักฐานนิยมและอภิปรัชญา รวมถึงไปถึงข้อถกเถียงต่าง ๆ ระหว่างทั้งสองแนวคิด

โดเฮอร์ตี้ (Dougherty, 2011: 2) ในหนังสือเรื่อง *Evidentialism and Its Discontents* เขาเห็นตรงกันข้ามกับเจมส์ โดยเขาเห็นว่ามันมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์เรื่องความรู้และหลักฐาน เพราะเขาคิดว่ามันจะเป็นเรื่องประหลาดมาก ถ้าทฤษฎีความรู้นั้นมีผลว่าเราสามารถรู้บางสิ่งบางอย่างได้ แต่เราไม่เชื่อสิ่งนั้น เขาจึงเสนอว่าความรู้นั้นสอนัยถึงหลักฐานอยู่แล้ว (knowledge entails evidence)

สุดท้ายงานเขียนเกี่ยวกับข้อถกเถียงเรื่องนี้ที่ดูจะแหวกแนวที่สุด ก็ดูเหมือนจะเป็นทัศนะของ เจฟฟรีย์ กาสเซอร์ (Kasser, 2015) ที่เสนอว่าความคิดเจมส์ถูกเข้าใจผิดหรือได้รับการจัดประเภทผิด เพราะกาสเซอร์เห็นว่าเจมส์มีแนวคิดแบบหลักฐานนิยมไม่ใช่อภิปรัชญาอย่างที่เรารู้จัก ซึ่งเป็นปัญหาที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์พอสมควร เนื่องจากในงานเขียนของเจมส์ค่อนข้างชัดเจนว่ามีแนวคิดขัดกับแนวคิดอภิปรัชญา

ส่วนกรอบคิดการวิจัยในงานชิ้นนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบเชิงทฤษฎี (theoretical model) ผ่านวิธีการสร้างข้อถกเถียงทางปรัชญา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมีขอบเขตทางด้านเนื้อหาที่สัมพันธ์กับแนวคิดอภิปรัชญาและนำเสนอผลการวิจัยโดยผ่านการสร้างข้อถกเถียงทางปรัชญา (philosophical argumentation)

ผลการวิจัย

1. แนวคิดอภิปรัชญาแบบวิลเลียม เจมส์

ความพยายามในการหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อก่อนหน้านี้ที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในประวัติปรัชญาก็คือกรณีของ แบลส ปาสกาล (Blaise Pascal) ที่ได้เสนอการทดลองทางความคิดที่เรียกว่า "การเดิมพันของปาสกาล" (Pascal's Wager) ซึ่งใช้ผลประโยชน์หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ หากยกตัวอย่างความคิดของปาสกาลเทียบกับเรื่องการตัดสินใจเลือกเชื่อว่ามีพระเจ้าหรือไม่

พระเจ้า ปาสกาลจะบอกว่า เราต้องเลือกเชื่อพระเจ้า เพราะเป็นทางเลือกที่เราทำได้กับได้ ไม่มีเสีย เพราะถ้าพระเจ้านิยามอยู่ เราเลือกเชื่อว่ามีพระเจ้า เราก็ได้เข้าไปอยู่ในอาณาจักรของพระเจ้าเป็นเจ้า แต่ถ้ากรณีพระเจ้าไม่มีอยู่ แต่เราเลือกเชื่อว่ามีอยู่จริง ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น เราไม่ได้เสียอะไร ตรงกันข้าม หากเราเลือกไม่เชื่อพระเจ้าตั้งแต่ที่แรก แต่ปรากฏว่าพระเจ้านิยามอยู่จริง ๆ เราก็คงตกนรกนิรันดร์ หากพระเจ้าไม่มีอยู่จริง เราก็ไม่ได้มีผลประโยชน์อะไรขึ้นมาอยู่ดี ดังนั้น หากคิดแบบปาสกาลเราควรใช้เกณฑ์จากผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เรา

จุดเริ่มต้นของข้อถกเถียงเรื่องนี้ก็เริ่มขึ้น เมื่อวิลเลียม คลิฟเฟิร์ด (William Clifford) ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ของปาสกาลข้างต้น เขาเห็นว่าข้อเสนอนี้ของปาสกาลไม่มีความเป็นเหตุผล คนเราไม่ควรใช้ผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นตัวชี้วัดว่าเราควรเลือกเชื่ออะไร ไม่เชื่ออะไร เขาเสนอว่า เราควรเชื่อจากหลักฐานที่เรามีอยู่ หากหลักฐานที่แวดล้อมเรามีอยู่ แต่เราไม่นำมาพิจารณาเลย ย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ควร แนวคิดลักษณะทำนองนี้ของคลิฟเฟิร์ด เราเรียกว่า แนวคิดแบบหลักฐานนิยม (evidentialism) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะแสวงหาเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกรับความเชื่อใด ๆ ต้องอิงอยู่กับเหตุผล ดังหลักการของคลิฟเฟิร์ดที่ว่า “มันผิดเสมอ ผิดในทุกที่ สำหรับใครก็ตามที่เชื่อสิ่งต่าง ๆ จากหลักฐานที่ไม่เพียงพอ” (Clifford, 1999: 554) เน้นอนว่า ย่อมมีนักปรัชญาที่ไม่เห็นด้วยกับทัศนะของคลิฟเฟิร์ด และนักปรัชญาคนสำคัญที่โต้แย้งแนวคิดของคลิฟเฟิร์ด ก็คือ วิลเลียม เจมส์ (William James: 1842-1909) ซึ่งความคิดที่เจมส์โต้แย้งคลิฟเฟิร์ดนั้นในทางญาณวิทยา เราเรียกโดยรวม ๆ ว่า แนวคิดอหลักฐานนิยม (non-evidentialism)

ถึงแม้ว่าแนวคิดแบบอหลักฐานนิยมจะแบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งสามประเภทดังกล่าว แต่หากพิจารณาแล้ว ในบทความนี้ผู้วิจัยจะจัดเป็นแนวคิดแบบอหลักฐานนิยมแบบเดียวกัน เนื่องจากเส้นแบ่งระหว่างแนวคิดทั้งสามแยกออกจากกันได้ยาก มีหน้าซำที่ทัศนะที่ใหญ่ที่สุดที่กินความครอบคลุมแนวคิดทั้งสามก็คือ อหลักฐานนิยมแบบปฏิบัตินิยม (practical non-evidentialism) ซึ่งเป็นคู่โต้แย้งกับแนวคิดหลักฐานนิยมอย่างชัดเจนมาตลอดประวัติศาสตร์ กล่าวอย่างเจาะจงลงไปก็คือทัศนะของวิลเลียม เจมส์ นั่นเอง และในงานวิจัยชิ้นต่อไปจะเรียกว่า ทัศนะอหลักฐานนิยมแบบวิลเลียม เจมส์ ซึ่งเนื้อหาความคิดในประเด็นนี้จะปรากฏ

ในงานเขียนชิ้นสำคัญของเจมส์ก็คือ “The Will to Believe” อันเรียบเรียงมาจากบทบรรยายสำคัญของเขาในปี ค.ศ. 1896 แต่ก่อนจะลงรายละเอียดในงานเขียนชิ้นดังกล่าว เราควรพิจารณาแนวคิดพื้นฐานของเจมส์ อันเป็นฐานความคิดสำคัญของเขาในเรื่อง “เจตจำนงที่จะเชื่อ” (The Will to Believe) นั้นเอง

เจมส์เป็นนักปรัชญาปฏิบัตินิยม เขาเห็นว่าอภิปรัชญาเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่กระจ่างชัดนัก เป็นนามธรรม และมีลักษณะสากล เป็นปัญหาที่วิทยาศาสตร์และชีวิตมนุษย์ยังแก้ไขไม่ได้และยังเป็นที่ถกเถียงกันต่อไป เช่น จิตนิยมกับสสารนิยม เจมส์เห็นว่าปัญหาเหล่านี้อาจยุติได้ ถ้าใช้หลักการปฏิบัตินิยมของเขามาตอบ เจมส์นำเอาความคิดของ ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพียร์ส (Charles Sanders Peirce: 1839-1914) มาประยุกต์กับศาสนา ทำให้คำนี้เริ่มแพร่หลายและเป็นที่รู้จักในวงการปรัชญา ส่วนทฤษฎีความจริงนั้น เจมส์เห็นว่า ความคิดใดที่จะจริงนั้น จะต้องสามารถอธิบายทดลอง พิสูจน์ให้เห็นจริงได้ และก่อให้เกิดผลหรือประโยชน์ในประสบการณ์ของเรา ความจริงเป็นความคิดที่ถูกค้นพบในประสบการณ์ ไม่ใช่จากการตัดสินเอาจากโลก

สำหรับศาสนา ศรัทธาหรือความเชื่อ เจมส์เห็นว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับชีวิตเฉพาะตัวของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นอุดมคติ ความเปลี่ยนแปลง การปลอมประโลมใจ ความรู้สึกผิด ความสำเร็จ ประสบการณ์ทางศาสนาไม่ใช่เรื่องของเหตุผลหรือตรรกะ (James, 1958: 48-49)

ในงานเขียนสำคัญดังที่กล่าวไปตอนต้น คือ The Will to Believe (James, 1897) ในช่วงต้นของงานเขียน เจมส์ได้ประกาศเจตนารมณ์ตัวเองอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่เขาากำลังเสนอนั้นเป็นข้อเขียนเกี่ยวกับการให้เหตุผลสนับสนุนความถูกต้องชอบธรรมของศรัทธา การปกป้องสิทธิของเราในการรับเอาความเชื่อทางศาสนา แม้ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วความคิดตรรกะทางตรรกะของเรจะไม่เพียงพอที่จะใช้ตัดสินได้ว่าจะเชื่อหรือไม่ (James, 1897: 6) สก็อตต์ เอฟ. อายคิน ได้ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า สิ่งที่เจมส์ทำคือ “การหาเหตุผลสนับสนุนความชอบธรรมให้กับศรัทธา” (justification of faith) และปกป้องสิทธิของเราที่จะรับเอาความเชื่อทางศาสนา แม้ว่าสถิติปัญหาเชิงตรรกะจะไม่อาจสามารถตัดสินได้ (Aikin, 2013: 1) มากไปกว่านั้น เจมส์ (James, 1897: 11) ได้แถลงไว้ชัดในทัศนะที่เกี่ยวกับความเชื่อดังนี้

“ไม่เพียงแต่การใช้ธรรมชาติส่วนที่เป็นแรงปรารถนาของเราเท่านั้นในการตัดสินใจถึงจะมี ความถูกต้องชอบธรรม แต่เรายังต้องใช้ตัดสินใจทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งระหว่าง ประพจน์ต่าง ๆ อีกด้วย และเมื่อไหร่ก็ตามที่มันเป็นทางเลือกแท้จริงซึ่งไม่สามารถตัดสินใจ ได้จากเหตุผลทางสติปัญญาตามธรรมชาติของมันแล้ว และภายใต้สถานการณ์ที่ว่านี้ การไม่ตัดสินใจ แต่ปล่อยให้เกิดคำถามขึ้น นั่นก็เป็นการตัดสินใจจากแรงปรารถนาในตัวเอง เช่นเดียวกับการตัดสินใจว่าใช่หรือไม่ใช่ และก็ย่อมเกิดความเสี่ยงในการสูญเสียความจริงไปเช่นกัน”

หากอธิบายข้อความดังกล่าวโยงกับความเชื่อ ก็คือ ในชีวิตคนเรา เมื่อเรามีทางเลือกหลายทางเราอาจตัดสินใจ ได้ทันที หรืออาจจะลังเลยังไม่ตัดสินใจ แต่มีสิ่งที่เจมส์ เรียกว่า “ทางเลือกแท้จริง” (genuine option) นั้น จะทำให้ เราตัดสินใจรับความเชื่อนั้นทันที แม้ว่าทางเลือกดังกล่าว ไม่สามารถใช้การตรรกะตรวจสอบเหตุผลได้ ซึ่งทางเลือกนี้ เจมส์ยังอธิบายต่อว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะมันมีความสำคัญ และทางเลือกที่ว่านี้จะนำเราไปสู่ผลลัพธ์ที่เราพึงปรารถนา จะเห็นได้ว่าทางเลือกแท้จริงนี้ไม่เปิดโอกาสให้เราคิดใคร่ครวญ ตรรกะตรวจสอบเหตุผลหลักฐานใด ๆ มาสนับสนุนการตัดสินใจ ดังกล่าว เพราะถึงที่สุดเราก็ไม่มีหลักฐานที่เพียงพอในการ ตัดสินใจเช่นนั้น

สำหรับ “ทางเลือกที่แท้จริง” นั้น เจมส์ (James, 1897: 2-3) ได้อธิบายถึงรายละเอียดที่พาที่ไปว่า แรกเริ่มเดิมที เมื่อกล่าวถึง “ความเชื่อ” เจมส์จะขอเรียกมันว่า “สมมติฐาน” (hypothesis) ซึ่งเขาก็ได้อธิบายต่อไปว่าโดยปกติ คนเรา ก็จะมีทั้งสิ่งที่เรียกว่า “สมมติฐานเป็น” (live hypothesis) กับ “สมมติฐานตาย” (dead hypothesis) สมมติฐานทั้งสอง แตกต่างกันตรงที่ ถ้า “สมมติฐานเป็น” ก็จะมีความเป็นไปได้ ที่เป็นจริง (real possibility) ซึ่งความเป็นไปได้ที่ว่านี้จะไม่ใช่ คุณสมบัติที่อยู่ภายใน (intrinsic property) แต่เป็นความสัมพันธ์ ที่เกิดขึ้นกับแต่ละคน ซึ่งความสัมพันธ์นี้จะวัดได้จาก “การมีเจตจำนง” (willingness) ที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ และ ขึ้นสูงสุดของ “สมมติฐานเป็น” จะหมายถึงการมีเจตจำนง ที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไม่สามารถล้มเลิกได้ ซึ่งในทาง ปฏิบัติสิ่ง ๆ นั้น ก็คือ ความเชื่อ และจะมีความเชื่อบางอย่าง เท่านั้นที่จะมีเจตจำนงที่จะกระทำสิ่ง ๆ นั้นได้เลยทันที

ต่อมา เมื่อเราต้องตัดสินใจเลือกระหว่างสมมติฐานทั้งสอง เราจะเรียกสิ่งนั้นว่า “ทางเลือก” (option) ส่วน “ทางเลือก ที่แท้จริง” นั้น เจมส์ได้อธิบายให้เห็นภาพมากขึ้นว่า ทางเลือก ที่แท้จริงจะต้องมีลักษณะที่เป็น 1) ทางเลือกที่มีชีวิต (living option) ซึ่งตรงกันข้ามกับทางเลือกที่ตายแล้ว (dead option) 2) ทางเลือกที่จำเป็นบังคับ (forced option)

อันจะตรงกันข้ามกับทางเลือกที่หลีกเลี่ยงได้ (avoidable option) 3) ทางเลือกที่สำคัญยิ่ง (momentous option) ที่ตรง กันข้ามกับทางเลือกธรรมดาทั่วไป (trivial option) (James, 1897: 3) โดยสรุป “ทางเลือกที่แท้จริง” สำหรับเจมส์ต้องมา จาก “สมมติฐานเป็น” อันเป็นทางเลือกที่มีลักษณะที่มีชีวิต จำเป็นบังคับและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องตัดสินใจเลือก ขณะนั้น เจมส์ได้วิจารณ์กรณีเดิมพันของปาสกาลว่าเป็น สมมติฐานตาย ทางเลือกไม่ได้มีลักษณะที่มีชีวิต ไม่ใช่ทางเลือก ที่แท้จริง (James, 1897: 6)

คำถามที่ตามมาก็คือ แล้วการตัดสินใจเลือกทางเลือก ดังกล่าวเกิดจากอะไร เจมส์อธิบายต่อว่า เป็นเจตจำนง (will) ที่จะได้มาซึ่งความจริง และการได้มาซึ่งความจริงดังกล่าวนี้ จะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เจมส์ (James, 1897: 25-26) เรียกว่า “สมมติฐานทางศาสนา” (religious hypothesis) โดยเขา อธิบายเพิ่มเติมให้เห็นถึงความแตกต่างและความสำคัญของ ศาสนาว่า วิทยาศาสตร์นั้นกล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มันเป็น ส่วนศีลธรรมกล่าวถึงบางสิ่งบางอย่างที่ดีกว่าสิ่งอื่น ๆ ส่วนศาสนานั้นกล่าวถึงข้อยืนยันสองประการที่มีความจำเป็น อย่างยิ่ง กล่าวคือ ประการแรก สิ่งที่ดีที่สุดนั้นคือสิ่งที่ เป็นนิรันดร์กว่าหรือสมบูรณ์ภาพนั้นเป็นนิรันดร์ (perfection is eternal) ประการที่สอง ถ้าหากเราเชื่อว่าประการแรก เป็นจริง เราจะมีชีวิตที่ดีขึ้น ศาสนาจึงเป็นทางเลือกสำหรับเรา พวกวิมตินิยมนั้นเป็นผู้ซึ่งหลีกเลี่ยงทางเลือกต่าง ๆ นั้นเอง

ตรงนี้เองที่เจมส์เห็นว่า เรามีสิทธิที่จะเชื่อ (rights to believe) ว่าสิ่งที่ดีที่สุดนั้นเป็นสิ่งที่นิรันดร์กว่า แม้ว่าเรา จะไม่มีหลักฐานหรือเหตุผลใดมาสนับสนุนก็ตาม แต่ถ้า การเชื่อความคิดดังกล่าวแล้วมันจะส่งผลให้เรามีชีวิตที่ดี ก็เพียงพอแล้ว ตรงนี้ก็คือแนวคิดแบบปฏิบัตินิยมนั่นเอง ซึ่งเจตจำนงที่จะเชื่อ (will to believe) นี้เอง ที่จะนำเราไปสู่ ความจริง ซึ่งในที่นี้คือความจริงทางศาสนานั้นเอง

โดยสรุปเจมส์ถือว่าการปกป้องการมีศรัทธาเราต้อง ยอมรับว่า เรามีหลักฐานสนับสนุนไม่เพียงพอ ความคิดเรื่อง “เจตจำนงที่จะเชื่อ” นั้น เราจะใช้ตัดสินใจเรื่องที่ไม่สามารถ

ตัดสินใจได้จากสติปัญญา และเครื่องมือที่ใช้ในการตัดสินใจก็คือสิ่งที่เจมส์เรียกว่า “ธรรมชาติส่วนที่เป็นแรงปรารถนา” นั่นเอง

หากพิจารณาจากจริยศาสตร์ของความเชื่อ แนวคิด *อภิปรัชญา* นิยมแบบวิลเลียม เจมส์ จะเสนอเกณฑ์ว่า หากเราจะรับความเชื่อใด ๆ แม้ว่าเราจะไม่มีหลักฐานสนับสนุนเชิงสติปัญญาก็ตาม ก็สามารถทำได้ หากเรามี “เจตจำนงที่จะเชื่อ” ว่าความเชื่อนั้นจะนำเราไปสู่ชีวิตที่ดี นั่นคือเรามี “สิทธิที่จะเชื่อ” เช่นนั้นได้

จะเห็นได้ว่า ความเห็นในทำนองนี้ของแนวคิด *อภิปรัชญา* นิยม จะพยายามชี้ให้เห็นว่า เวลาเราจะเลือกรับความเชื่อใด ความเชื่อหนึ่ง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่ข้อเท็จจริงและสติปัญญาเชิงตรรกะ แต่ชีวิตมนุษย์ยังประกอบไปด้วยมิติอื่น ๆ หรือกล่าวอีกอย่างได้ว่าการเลือกรับความเชื่อของเราไม่สามารถแยกขาดออกจากแง่มุมอื่น ๆ ของชีวิต (Long & Horn, 2008: 5) อันที่จริงทัศนะทำนองนี้ก็คล้ายกับข้อเสนอของปาสกาล อยู่พอสมควร เพราะเน้นผลที่เกิดขึ้นกับเรา ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดแบบ *อภิปรัชญา* นิยมแบบคนละขั้ว เพราะ *อภิปรัชญา* นิยม เห็นว่ามันเป็นหน้าที่ของคนเราด้วยซ้ำที่จะเชื่อในหลักฐานและสมรรถนะการใช้เหตุผลของมนุษย์

2. ข้อวิพากษ์ทัศนะ *อภิปรัชญา* นิยมแบบวิลเลียม เจมส์

ดูเหมือนว่าการอ้างเหตุผลของเจมส์ในหัวข้อที่ผ่านมาที่ว่า เรามีสิทธิที่จะเชื่อ เพราะมันนำเราไปสู่ชีวิตที่ดีกว่า หรือเรามีสิทธิที่จะเชื่อ เพราะเป็นวิธีการเดียวที่เราจะมีข้อเท็จจริงที่จะยืนยันความเชื่อนั้น หรือสิ่งที่เจมส์เรียกว่า สมมติฐานทางศาสนา ซึ่งโอคอนเนล (O'Connell, 1997: 7) ได้วิเคราะห์สมมติฐานทางศาสนานี้ว่าประกอบไปด้วยข้อยืนยันสองประการ

ประการแรก สิ่งที่ดีที่สุดนั้นคือสิ่งที่เป็นนิรันดร์กว่า

ประการที่สอง ถ้าหากเราเชื่อว่าข้อยืนยันประการแรกเป็นจริง เราจะมีชีวิตที่ดีขึ้น

ปัญหาตรงนี้ดูเหมือนจะเห็นได้ชัดเจนและเป็นปัญหาพื้นฐานของฝ่ายที่อ้างศรัทธาหรือแม้แต่ศาสนานั้นเอง เพราะสุดท้ายแล้ว ข้อถกเถียงเรื่องจริยศาสตร์ความเชื่อนั้นพยายามจะหาเกณฑ์หรือบรรทัดฐานในเชิงสติปัญญาว่า เมื่อเราจะเลือกเชื่อความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งนั้น เราจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ หากพิจารณาสมมติฐานข้อแรกที่ว่า สิ่งที่ดีที่สุดนั้นเป็นสิ่งที่นิรันดร์กว่า ข้อความดังกล่าวก็มีปัญหาในตัวมันเองแล้วว่า สิ่งที่ดีที่สุดเกี่ยวโยงอย่างจำเป็นได้อย่างไรกับสิ่งที่เป็นนิรันดร์ และทำนองเดียวกันการมีชีวิตที่ดีกับการเชื่อว่

มีสิ่งที่เป็นนิรันดร์นั้น แทบจะไม่มี ความเกี่ยวโยงกันอย่างจำเป็นลงยกตัวอย่างให้เห็นภาพไปกว่านั้น ถ้าผมเป็นพุทธศาสนิกชน ผมเชื่อในเรื่องของอนิจจังหรือความไม่เที่ยง ไม่แน่นอน สำหรับผมสิ่งที่ดีที่สุดอาจไม่ได้นิรันดร์กว่า และอาจจะไม่ได้ทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ ความคิดเรื่อง “เจตจำนงที่จะเชื่อ” นั้นเป็นเหตุผลวิบัติแบบความปรารถนาหรือความเชื่อที่อยู่เหนือเหตุผล (wishful thinking) หรือไม่ ที่กล่าวว่า ถ้าเราเชื่อว่าการยืนยันประการแรกเป็นจริงแล้วเราจะมีชีวิตที่ดีขึ้นตามนั้น เพราะไม่มีเหตุผลใดมาสนับสนุนว่ามันจะเป็นจริงได้ อย่างไรก็ตามมีข้อวิจารณ์จาก นิชิ ซาห์ (Shah, 2006) เสนอว่าสุดท้ายแล้วในจริยศาสตร์ความเชื่อนั้น ทุกคนต้องเป็นนัก *อภิปรัชญา* นิยม แม้ว่าเราจะสนับสนุนแนวคิด *อภิปรัชญา* นิยมแบบ *ปฏิบัตินิยม* (pragmatist non-evidentialism) ก็ตาม ถึงที่สุดแล้วเหตุผลก็จะนำเราไปสู่แนวคิดแบบ *อภิปรัชญา* นิยมอยู่ดี (Shah, 2006: 482-484) โดยซาห์ชี้มนต์เรื่อง “ความโปร่งใส” (transparency) มาเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าด้วยเงื่อนไขข้อเท็จจริงทางจิตวิทยาที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ (unalterable psychological fact) ว่า ทั้งแนวคิด *อภิปรัชญา* นิยมและ *อภิปรัชญา* นิยมต้องยอมรับความคิดเรื่องความโปร่งใส และเมื่อแนวคิด *อภิปรัชญา* นิยมแบบ *ปฏิบัตินิยม* นั้นไม่มีเกณฑ์ชัดเจนในการเลือกความเชื่อใดความเชื่อหนึ่ง เพราะดูเหมือนจะพิจารณาเฉพาะผลในทางปฏิบัติ จึงดูเหมือนจะห่างไกลจากความคิดเรื่องโปร่งใส ฉะนั้นหากยังคำนึงถึงเรื่องความโปร่งใสก็ต้องกลับมาที่แนวคิด *อภิปรัชญา* นิยม นั่นเอง (Shah, 2006: 484)

ส่วนทัศนะที่โต้แย้งที่มาจากแนวคิดแบบ *อภิปรัชญา* นิยม จะเห็นว่าการตัดสินใจเลือกรับความเชื่อใดความเชื่อหนึ่ง มันไม่สามารถพิจารณาได้แค่หลักฐานเท่านั้น เพราะการก่อรูปความเชื่อขึ้นมาจะต้องประกอบไปด้วยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่ออื่น ๆ ที่ใช้สนับสนุน (supporting beliefs) สภาวะเชิงประสบการณ์และการพินิจครุ่นคิดภายใน (experiential and introspective states) และการรับรู้เข้าใจเชิงเหตุผล (rational insights) ตรงนี้เองที่แสดงให้เห็นว่าหลักฐานแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถช่วยให้เราตัดสินใจเลือกรับความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งได้ทันที (Baehr, 2009: 545)

เจฟฟรีย์ กลีก เสนอข้อโต้แย้งที่สำคัญมาก โดยเขาเห็นว่าสิทธิที่จะเชื่อ (rights to believe) ของเจมส์นั้น ไม่ได้สัมพันธ์กับการหาเหตุผลอันชอบธรรมมาตัดสินความเชื่อ (justification of belief) กล่าวคือ สิทธิที่จะเชื่อเป็นคนละเรื่องกับการหาเหตุผล

อันชอบธรรมที่จะเชื่อ (Glick, 2010) ยิ่งไปกว่านั้น ซึ่งก็เสนอว่าแนวคิดหลักฐานนิยมเป็นสิ่งเดียวกับสิ่งที่เป็เหตุเป็นผล (rationality) อย่างน้อยที่สุดก็มีความถูกต้องทางทฤษฎีพอ ๆ กับแนวคิดแบบปฏิบัตินิยม (Singh, 2021)

นอกจากนี้ หากเราพิจารณาข้อเสนอของเจมส์ให้ดี เราจะพบว่ามมีปัญหาระดับรากฐานของมโนทัศน์ทางญาณวิทยา กล่าวคือ โดยปกติความเชื่อจะมีญาณสถานะ (epistemic status) ซึ่งอาจจะมีความแน่นอนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับความรู้หรือความจริง แต่ไม่ว่าอย่างใด ญาณสถานะของเราก็ต้องโยงกับความเป็นจริงหรือโลกภายนอกนั้นเอง เจตจำนงที่จะเชื่อของเราก็กำเนินไปภายในตัวของมันเองแทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกหรือความเป็นจริงแต่อย่างใด ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเจตจำนงที่จะเชื่อกับวิถีที่โลกเป็นนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ทศนะของวิลเลียม เจมส์ จึงมีอาจใช้เป็นเกณฑ์ในการหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อได้

พอลแมนได้เสนอความคิดเรื่อง “ตรรกะของความเชื่อ” (logic of belief) ขึ้นมา ผู้วิจัยเห็นว่าความคิดเรื่องนี้ของพอลแมนสามารถชี้ให้เห็นได้ถึงความคิดเรื่องเจตจำนงของเจมส์นั้นมีปัญหาอย่างไร โดยเขากล่าวว่าความคิดของการเชื่อจากเจตจำนง (volitional believing) ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดหลักฐานนิยมนั้นเป็นความคิดที่มีลักษณะสับสนเชิงมโนทัศน์ (conceptual confusion) หรือก็คือ เป็นความคิดที่มีความผิดพลาดทางตรรกะนั้นเอง (Pojman, 1999: 581) เพราะกลุ่มที่เห็นว่าเราสามารถมีความเชื่อจากเจตจำนงเราได้นั้นมีบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกันในการกล่าวว่า เราสามารถได้ความเชื่อมาหรือรักษาความเชื่อไว้ด้วยการตระหนักรู้ อย่างสมบูรณ์อย่างง่าย ๆ โดยการกระทำทั่วไปจากเจตจำนงของเรา นั่นคือเราสามารถมีความเชื่อหรือรักษาความเชื่อเอาไว้โดยไม่มี ความเชื่อโยงกับหลักฐานแต่อย่างใด ประเด็นของพอลแมนก็คือว่า เมื่อเรากล่าวถึงความเชื่อนั้นมันเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีที่โลกมันเป็น และความเชื่อยังถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นจริง (หรือเท็จ) ก็ย่อมขึ้นอยู่กับแนวทางที่โลกเป็นมันจึงเป็นความสับสนอย่างยิ่งที่จะเชื่อว่า ความเชื่อใด ๆ ที่เรามีจะเป็นจริงได้อย่างง่าย ๆ จากพื้นฐานของการมีเจตจำนง (Pojman, 1999: 581) มิเช่นนั้นแล้วก็จะกลายเป็นว่า เราเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็เพราะว่าเราต้องการที่จะเชื่อสิ่งนั้นเฉย ๆ ประเด็นตรงนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับพอลแมนและถือว่าเป็นฐานสำคัญของข้อโต้แย้งที่ใช้หักล้างความคิดกลุ่มอภิปรัชญา

3. บทสรุป

ปัญหาของแนวคิดแบบอภิปรัชญาหลักฐานนิยมนั้น จะเป็นปัญหาใหญ่ในทำนองเดียวกับการปกป้องแนวคิดเรื่องศรัทธาหรือประสบการณ์ทางศาสนาว่าเราไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นสาธารณะ และที่มากไปกว่านั้นดูเหมือนว่าแนวคิดแบบอภิปรัชญาหลักฐานนิยมโดยเฉพาะทัศนะแบบวิลเลียม เจมส์นั้นจะมุ่งไปที่ผลลัพธ์ที่เกิดจากความเชื่อมากกว่าหน้าที่ที่เราจะเลือกความเชื่อนั้นจากหลักฐานที่เราควรเชื่อ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น และคริสโตเฟอร์ ฟิคคอก ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า คำอธิบายแบบปฏิบัตินิยมนั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาการหาเหตุผลมาสนับสนุนความชอบธรรมได้ (Peacocke, 2010: 28)

อภิปรายผลการวิจัย

หากพิจารณาในประเด็นของจริยศาสตร์ของความเชื่อ วิลเลียม เจมส์ ได้เสนอความคิดเรื่อง “เจตจำนงที่จะเชื่อ” และยังเป็น “สิทธิที่จะเชื่อ” ในการหาเหตุผลสนับสนุนการตัดสินใจเลือกความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งขึ้นมา โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักฐานใด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล สถิติปัญหาหรือตรรกะก็ตาม แต่ใช้สิ่งที่เรียกว่า “ธรรมชาติส่วนที่เป็นแรงปรารถนา” เป็นฐานในการที่เราจะเลือกเชื่อหรือยอมให้ความเชื่อใด ความเชื่อหนึ่งก่อตัวขึ้นมา ลักษณะความคิดทำนองนี้เราจึงเรียกว่า แนวคิดแบบอภิปรัชญาหลักฐานนิยมของวิลเลียม เจมส์ กล่าวอีกอย่างได้ว่า หากเราจะรับความเชื่อใด ๆ แม้ว่าเราจะไม่มีหลักฐานสนับสนุนเชิงสถิติปัญญาก็ตาม ก็สามารถทำได้ หากเรามี “เจตจำนงที่จะเชื่อ” ว่า ความเชื่อนั้นจะนำเราไปสู่ชีวิตที่ดี นั่นคือ เรามี “สิทธิที่จะเชื่อ” เช่นนั้นได้อย่างไรก็ตาม จากข้อวิจารณ์หลัก ๆ ต่อแนวคิดของเจมส์ ก็จะพบว่า มีปัญหาในหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นลำดับเหตุผลของ “สมมติฐานทางศาสนา” ที่มีข้อยืนยันสองประการที่ไม่ได้เชื่อมโยงกันอย่างจำเป็น นอกจากนั้นความคิดเรื่อง “เจตจำนงที่จะเชื่อ” นั้น มีลักษณะที่นำเอาความปรารถนาหรือความเชื่อมาอยู่เหนือเหตุผล ต่อมาข้อวิจารณ์เรื่อง “ความโปร่งใส” ก็ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดอภิปรัชญาหลักฐานนิยม เป็นการให้เหตุผลสนับสนุนการตัดสินใจเลือกความเชื่อ แต่ตัวแนวคิดอภิปรัชญาหลักฐานนิยมเอง โดยเฉพาะทัศนะของเจมส์นั้นมีความคลุมเครือ หรือ “ไม่โปร่งใส” มากพอที่จะสามารถทำให้คนอื่นยอมรับได้ ดังนั้น แนวคิดแบบอภิปรัชญาหลักฐานนิยมในแนวทางทัศนะของวิลเลียม เจมส์ จึงยังไม่สามารถยอมรับได้ กล่าวคือยังไม่สามารถหักล้างแนวคิดแบบอภิปรัชญาหลักฐานนิยมลงได้

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาแนวคิดหลักฐานนิยมว่าสามารถเป็นแนวทางแก้ไขปัญหามาจากข้อถกเถียงในทางจริยศาสตร์ของความเชื่อได้หรือไม่ ถ้าได้ได้อย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง “จริยศาสตร์ของความเชื่อ: ข้อปกป้องแนวคิดหลักฐานนิยม” สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เทพทวี โชควสิน และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทุกท่านสำหรับโอกาสที่มีให้ผู้วิจัยเสนอ นอกจากนี้ขอขอบพระคุณอาจารย์เนาวรัตน์ ปฏิพัทธ์ภักดี แห่งภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับความช่วยเหลือในทุกด้านที่มีให้ผู้วิจัยตลอดมา

References

- Adler, J. E. (2006). **Belief's Own Ethics**. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Aikin, S. F. (2013). A dilemma for James's justification of faith. **William James Studies**, 10: 1-5.
- Aikin, S. F. (2014). **Evidentialism and the Will to Believe**. New York, NY: Bloomsbury.
- Baehr, J. (2009). Evidentialism, vice, and virtue. **Philosophy and Phenomenological Research**, 78(3): 545-567.
- Chignell, A. (2018). **The Ethics of Belief**. Stanford Encyclopedia of Philosophy. [Online]. Retrieved July 17, 2023 from <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-belief/>
- Clifford, W. K. (1999). The Ethics of Belief. In L. P. Pojman (Ed.), **The Theory of Knowledge: Classical and Contemporary Readings**, 2nd ed. (pp. 551-554). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Dougherty, T. (Ed.). (2011). **Evidentialism and Its Discontents**. Oxford, NY: Oxford University Press.
- Glick, J. (2010). Justification and the right to believe. **The Philosophical Quarterly**, 60(240): 532-544.
- James, W. (1897). **The Will to Believe and Other Essays in Popular Philosophy**. New York, NY: Longmans, Green, and Co.
- James, W. (1958). **The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature**. New York, NY: New American Library.
- Kasser, J. L. (2015). Structure and content in “The Will to Believe”. **Transactions of the Charles S. Peirce Society**, 51(3): 320-337.
- Long, E. T., & Horn, P. (Eds.). (2008). **Ethics of Belief: Essays in Tribute to D.Z. Phillips**. Dordrecht, Holland: Springer.
- O'Connell, R. J. (1997). **William James on the Courage to Believe** (2nd ed.). New York, NY: Fordham University Press.
- Peacocke, C. (2010). **Truly Understood**. Oxford, NY: Oxford University Press.
- Pojman, L. P. (1999). **The Theory of Knowledge: Classical and Contemporary Readings** (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Shah, N. (2006). A new argument for evidentialism. **The Philosophical Quarterly**, 56(225): 481-498.
- Singh, K. (2021). Evidentialism doesn't make an exception for belief. **Synthese**, 198: 5477-5494.